

Denisa BARBU

DREPT PROCESUAL PENAL.

Partea generală

LUMEN

DREPT PROCESUAL PENAL. PARTEA GENERALĂ
Curs universitar
Denisa BARBU

Copyright Editura Lumen, 2016
Iași, Țepeș Vodă, nr. 2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
grafica.lumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARBU, DENISA

Drept procesual penal : partea generală / Denisa Barbu. - Iași : Lumen, 2016

ISBN 978-973-166-431-6

343.1(498)

Capitolul I

NOȚIUNEA PROCESULUI PENAL ȘI A DREPTULUI PROCESUAL PENAL

1.1. Definiția procesului penal

Cei care săvârșesc infracțiuni sunt sancționați de organele competente (statul) pentru a se restabili ordinea de drept încălcată.

Reacția societății, în general, față de cei care încalcă legea penală este reglementată prin dispozițiile legii.¹

Procesul penal este activitatea desfășurată de către organele competente cu participarea părților și a altor participanți între momentul săvârșirii infracțiunii și aplicarea unei sancțiuni penale autorului ei².

Astfel spus, procesul penal este activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea avocatului, a părților și a subiecților procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.³

Scopul procesului penal constă în:

- constatarea infracțiunilor;
- tragerea la răspundere penală a celor vinovați de încălcarea legii penale;
- respectarea garanțiilor cuprinse în normele interne și internaționale.⁴

Procesul penal nu se confundă cu activitatea judiciară în materie penală, deoarece alături de organele judiciare penale participă părțile, avocatul, subiecții procesuali (suspectul și persoana vătămată), precum și alți subiecți procesuali (organe de constatare, martorii, experții etc.).

Conform art. 49, participanții în procesul penal sunt:

- organele judiciare, și anume:

- organele de cercetare penală;
  - procurorul;
  - judecătorul de drepturi și libertăți;
  - instanțele judecătorești.
- avocatul, care asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali;
- părțile – inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente;

---

¹ G. Stefani, G. Lasseur, B. Bouloc, *Procédure pénale*, 21e édition, Dalloz, Paris, 2008, p. 1.

² D. Barbu, *Principiile procesului penal*, Ed.Lumen, Iași, 2015, p. 11.

³ I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, 2014, pp. 11-12.

⁴ *Idem*, p. 12.

- subiecții procesuali principali – suspectul și persoana vătămată;
- alți subiecți procesuali – martor, expert, interpret, agent procedural etc.

Procesul penal nu se confundă nici cu justiția penală care este înfăptuită de organele judecătorești.⁵

Profesorul I. Neagu spune că „*procesul penal este o categorie juridică cu o sferă de cuprindere mai largă decât activitatea judiciară penală, iar justiția penală este un segment al activității judiciare penale incluse în procesul penal*”.

1.1.1. Trăsăturile procesului penal

a. este o activitate succesivă, fiind conceput ca un complex de acte succesive și progresive⁶ - proces (*pro* – înainte, *cessus* – a merge);

b. este o activitate reglementată de lege, potrivit adagiului „*nullum iudicium sine lege*”, respectându-se principiile care stau la baza procesului penal.

c. la desfășurarea procesului penal participă organele judiciare, avocatul, părțile și subiecții procesuali.

În faza de urmărire penală, organele judiciare sunt:

- organele de cercetare penală – speciale și ale poliției judiciare, controlând și conducând urmărirea penală;

- judecătorul de drepturi și libertăți – art. 53C.p.p. soluționează: cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind măsurile preventive, măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, actele procurorului, încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere, procedura audierii anticipate.

În faza de judecată, organele judiciare sunt:

- judecătorul de cameră preliminară:

- verifică legalitatea trimiterii în judecată;
  - verifică legalitatea administrării probelor;
  - soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;
- procurorul – participare obligatorie;
- instanțele judecătorești.

d. activitatea subiecților oficiali și particulari are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, ceea ce prefigurează un principiu fundamental al procesului penal – **operativitatea**.⁷

Constatarea completă a infracțiunilor impune organelor judiciare, dar și celorlalți subiecți procesuali obligativitatea de a cerceta toate aspectele legate de fapta săvârșită și consecințele ei.

---

⁵ Art. 126 alin. 1 din Constituția României potrivit căreia justiția se realizează prin I.C.C.J. și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

⁶ I. Dongoroz, p. 7; V. Manzini, *Trattato di diritto procesuale penale*, Torino, Unione, Tip. Edit. Torinese, 1931, vol. I, p. 69.

⁷ I. Neagu, *op. cit.*, p. 17.

- art. 323 – obligația procurorului de a constata caracterul complet al urmăririi penale;
- art. 346 – posibilitatea restituirii la parchet de către judecătorul de cameră preliminară;
- art. 395 alin. 1 – reluarea cercetării judecătorești.

1.1.2. Fazele procesului penal

1.1.2.1. Definiția fazei procesului penal

Fazele procesului penal reprezintă diviziuni ale acestuia, în care își desfășoară activitatea o anumită categorie de organe judiciare în îndeplinirea atribuțiilor ce se înscriu în funcția lor procesuală și la finalul cărora se dau anumite soluții privind cauza penală.⁸

În forma tipică, procesul penal are 3 faze:

- urmărirea penală
- judecata
- punerea în executare a hotărârilor penale

Procedura de cameră preliminară, din punctul de vedere al unor autori, la care achiesăm, este o etapă preliminară fazei de judecată (art. 342 – obiectul acestei proceduri este verificarea competenței și a legalității sesizării instanței, **după trimiterea în judecată**).

Organelor judiciare, legea le acordă mai multe funcții judiciare, astfel, conform art. 3 alin. 1 C.p.p., există 4 funcții judiciare:

- 1 – funcția de urmărire penală;
- 2 – funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală;
- 3 – funcția de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată;
- 4 – funcția de judecată.

Chiar dacă art. 3 alin. 1 C.p.p. nu o reglementează, considerăm că există și funcția judiciară de punere în executare a hotărârilor judecătorești penale, opinie care este sprijinită și de dispozițiile art. 550 C.p.p. și următoarele.

În faza de urmărire penală, se identifică autorul unei infracțiuni, se folosesc toate diligențele pentru prinderea lui și se administrează probe.

Faza de judecată nu face altceva decât să continue soluționarea cauzei penale în consens cu principiile specifice judecătii: publicitatea, contradictorialitatea, astfel încât hotărârea instanței, rămasă definitivă, să exprime adevărul cu privire la faptă și la gradul de vinovăție al autorului constatate în sancțiunea penală aplicată.⁹

Faza punerii în executare a hotărârilor judecătorești nu face altceva decât pune în aplicare hotărârea penală, realizându-se astfel scopul procesului penal.

Actele date în cele 3 faze:

---

⁸ *Idem*, p. 18.

⁹ *Idem*, p. 20.

Urmărirea penală are două momente:

- unul de început, iar aici se începe cu ordonanță (actul procesual) prin care se dispune începerea urmăririi penale (art. 305 alin. 2 C.p.p.)

- la faptă;
- la persoană (suspect);
  - unul de final;
  - ordonanță:
- de clasare;
- renunțare la urmărirea penală¹⁰ (art. 327 C.p.p.);
  - rechizitoriu de trimitere în judecată.¹¹

Actele din faza judecătii sunt:

- începutul este marcat de rechizitoriu;
- momentul final – pronunțarea hotărârii.

În faza punerii în executare, rolul principal îl are instanța de judecată, existând și cazuri expres prevăzute de lege, când participă și procurorul.

Momentul de început este diferențiat în funcție de anumite acte procesuale sau procedurale.

În cazul punerii în executare a pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață – momentul de început este emiterea mandatului de executare sau a ordinului prin care se interzice comandantului să părăsească țara de către judecătorul delegat al instanței de executare și trimiterea acestor documente la organul de poliție de la domiciliul sau reședința comandantului, la comandantul locului de deținere când este arestat, la comandantul unității militare unde efectuează serviciul militar, la organul competent să elibereze pașaportul, la Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, pentru a aduce la îndeplinire dispoziția instanței.

În cazul punerii în executare a pedepselor complementare, momentul de început este marcat de trimiterea de către instanța de executare a unei copii de pe dispozitivul hotărârii organului competent să pună în executare efectiv pedeapsa complementară.

În cazul punerii în executare a măsurilor de siguranță, momentul de început este diferențiat potrivit art. 566-574 C.p.p.

Momentul final, de asemenea, este diferențiat.

În cazul punerii în executare a pedepsei închisorii – întocmirea procesului-verbal de către comandantul locului de deținere, în care se consemnează și data de la care a început executarea, conform art. 557 alin. 7 C.p.p., iar în cazul punerii în executare a amenzii, momentul final este depunerea recipisei de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat cu executarea (art. 559 alin. 1 C.p.p.).

---

¹⁰ A se vedea Decizia CCR nr. 23 din 20.01.2016 (M.Of. nr. 240 din 31.03.2016) prin care art. 318 C.p.p.(renunțarea la urmărirea penală) a fost declarat neconstituțional.

¹¹ Art. 328 alin. 3 C.p.p. arată că printr-un singur rechizitoriu, procurorul poate dispune trimiterea în judecată a unui inculpat și clasarea sau renunțarea la urmărirea penală față de alt inculpat, atunci când urmărirea penală privește mai multe fapte sau mai mulți suspecți sau inculpați.

Formele atipice ale procesului-verbal

Formele atipice există în cazul în care, deși în faza de urmărire penală se dă o soluție de netrimitere în judecată, are loc faza de judecată, ca urmare a dispoziției judecătorului de cameră preliminară care, potrivit art. 341 alin. 7 pct. 2 lit. c C.p.p., admite plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată, când probele sunt legal administrate în faza urmăririi penale.

Așadar, judecata începe fără să existe rechizitoriu, ca act de sesizare al instanței.

Dacă procesul penal nu parcurge cele trei faze, datorită soluțiilor date (clasare, renunțare la urmărirea penală, renunțare la aplicarea pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal) nu suntem în prezența formei atipice a procesului penal, chiar dacă lipsește și punerea în executare.

1.2. Definiția dreptului procesual penal

Dreptul procesual penal este ansamblul normelor juridice privitoare la reglementarea procesului penal, normele dreptului procesual penal reprezentând reguli de conduită particulară¹², deoarece se adresează doar celor care participă într-o anumită calitate la desfășurarea procesului penal.¹³

Normele dreptului procesual penal sunt înscrise în C.p.p., cât și în legile de organizare judiciară, ele împărțindu-se în:

- norme de organizare;¹⁴
- norme de competență;¹⁵
- norme de procedură propriu-zisă¹⁶, în care se arată în ce mod trebuie îndeplinite actele procesuale și procedurale.

• **Obiectul dreptului procesual penal**

- în constituie procesul penal, însă nu trebuie confundat cu acesta, deoarece procesul penal este o activitate concretă, în timp ce normele juridice procesual penale arată ce organe sunt chemate să îndeplinească activități necesare realizării procesului penal.

• **Sarcinile dreptului procesual penal**

1. stabilirea organelor competente să participe la desfășurarea procesului penal și sfera atribuțiilor;

2. stabilirea subiecților procesuali care trebuie să participe cu arătarea drepturilor și obligațiilor acestora;

3. consacrarea garanțiilor procesual penale ca mijloace legale de realizare a drepturilor subiecților procesuali.

¹² I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 24.

¹³ Dongoroz, *op.cit.*, p. 8.

¹⁴ Normele de organizare se referă la compunerea, funcționarea instanțelor judecătorești ale Ministerului Public

¹⁵ Normele de competență reglementează atribuțiile pe care le au organele judiciare.

¹⁶ Acestea sunt cele care reglementează modul de soluționare a cauzelor penale.

• **Legăturile dreptului procesual penal cu alte ramuri de drept**

Dreptul procesual penal are legătură cu:

- dreptul constituțional, în Constituție fiind consacrate numeroase norme care interesează în mod direct dreptul procesual penal (Titlul II, Cap. II – referitor la drepturile și libertățile fundamentale) – art. 23 alin. 2 Constituție;

- dreptul penal, deoarece acesta este transpus în practică prin intermediul dreptului procesual penal;

- dreptul procesual civil, în ceea ce privește rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal;

- dreptul civil (partea civilă, partea responsabilă civilmente, acțiunea civilă etc.);

- dreptul familiei (chestiuni prealabile¹⁷, luarea măsurilor de ocrotire).

• **Faptele și raporturile juridice procesual penale**

Faptele juridice procesual penale sunt împrejurări de fapt care, potrivit legii, dau naștere, modifică, sting raportul juridic procesual penal sau împiedică nașterea lui.¹⁸

Clasificare:

1. Faptele juridice, după voința oamenilor, sunt:

- acțiuni (fapte dependente de voința oamenilor);

- evenimente (fapte independente de voința oamenilor).

Majoritatea faptelor juridice procesual penale sunt acțiuni licite sau ilicite (săvârșirea de infracțiuni, constituirea de parte vătămată etc.)

2. După efectele pe care le produc sunt:

- fapte constitutive (ex: constituirea ca parte vătămată, săvârșirea de infracțiuni) – dând naștere unor raporturi juridice procesual penale care au în conținutul lor drepturi și obligații specifice activității de înlăptuire a justiției penale;

- fapte modificatoare (punerea în mișcare a acțiunii penale, dând celui care este chemat să răspundă penal, calitatea de inculpat);

- fapte extinctive (impăcarea părților, retragerea plângerii prealabile) – conducând la stingerea raporturilor juridice procesual penale;

- fapte impeditiv (lipsa plângerii prealabile) – care împiedică nașterea raportului juridic procesual penal.

Diferența dintre faptul extinctiv și cel impeditiv este dată de momentul în care se produce acel fapt.

Spre exemplu: decesul făptuitorului înainte de începerea procesului penal – fapt impeditiv, însă dacă are loc după pornirea procesului decesul făptuitorului, avem fapt extinctiv, deoarece procesul încetează.

• **Raportul juridic procesual penal**

Raportul juridic procesual penal este acel raport juridic ce apare în cursul desfășurării procesului penal.

---

¹⁷ A se vedea prorogarea de competență.

¹⁸ I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 28.

Structura raportului:

1. subiecții raportului juridic procesual penal = participanții la realizarea procesului penal (statul prin organele competente, subiecți procesuali)

2. conținutul raportului juridic procesual penal este alcătuit din drepturile, facilitățile pe care le au subiecții care participă la desfășurarea procesului penal, în baza legii.

3. obiectul raportului juridic procesual penal care constă în „stabilirea existenței / inexistenței raportului juridic penal și determinarea conținutului acestui raport juridic.”¹⁹

1.2.1. Trăsăturile raporturilor juridice procesuale penale

Acestea sunt:

a) raporturi de putere²⁰ (luând naștere în vederea realizării drepturilor și obligațiilor ce izvorăsc din raportul juridic de drept penal material);

b) iau naștere fără acordul părților potrivit principiului oficialității, existând și excepții, când acestea iau naștere cu acordul de voință al subiecților (constituirea ca parte civilă în procesul penal, intervenția părții responsabile civilmente în procesul penal);

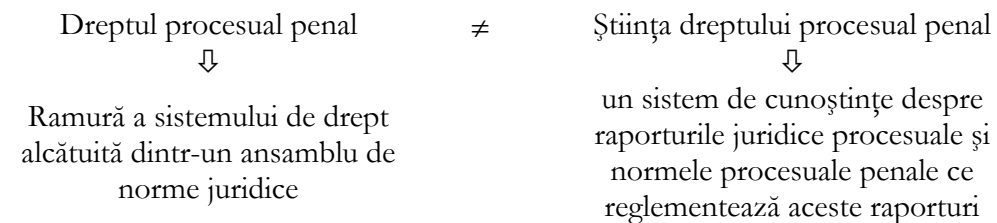
c) în majoritatea cazurilor, raporturilor, unul dintre subiecți este organ al statului. Există raporturi în care nu găsim ca subiecți organele statului: raportul dintre inculpat și apărătorul său;²¹

d) drepturile subiective ale organelor judiciare au valoare de obligații pentru aceste organe (dreptul de a pune în mișcare acțiunea penală, de a lua anumite măsuri apar ca obligații ale acestor organe).

1.2.2. Știința dreptului procesual penal

Dreptul procesual penal ca disciplină științifică nu se confundă cu dreptul procesual penal ca ansamblu de norme juridice, deși se află în strânsă legătură.

Obiectul științei dreptului procesual penal este studiul normelor juridice procesuale penale și al raporturilor juridice reglementate de acestea.

¹⁹ D. Pavel, „Despre obiectul raportului de drept procesual penal”, în RRD, nr. 4/1974, p. 29.

²⁰ S. Feller, *Contribuții la studiul raportului juridic penal material și procesual penal, precum și al garanțiilor procesuale*, Ed. Științifică, București, 1960, p. 47.

²¹ *Idem*, pp. 50-51.

Părțile științei dreptului procesual penal sunt două:

1. partea generală – studiază principiile și limitele aplicării legii procesual penale, acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal, participanții în procesul penal, probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii, măsurile preventive și alte măsuri procesuale, precum și actele procesuale și procedurale comune;

2. partea specială – urmărirea penală, procedura în camera preliminară, judecata, executarea hotărârilor penale, procedurile speciale.

Sarcinile științei dreptului procesual penal sunt:

a) studiul normelor dreptului procesual penal și al raporturilor juridice care fac obiectul reglementării acestor norme;

b) studiul practicii organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești;

c) studiul legislației procesual penale și a doctrinei din alte țări.

1.2.3. Legăturile științei dreptului procesual penal cu științe auxiliare ale dreptului

Știința dreptului procesual penal²² are legătură cu:

- criminalistica (ex.: metodele tehnico-științifice, ridicarea, fixarea, examinarea urmelor infracțiunii) – dactiloscopia (analiza amprentelor digitale de pe diferite obiecte în scopul identificării persoanei, fotografia judiciară, cercetarea tehnică a înscrisurilor etc.);

- medicina legală (când infracțiunile privesc viața sau integritatea corporală a persoanei);

- psihiatria judiciară (cazuri cu privire la iresponsabilitatea infractorului – efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice fiind obligatorie în cazurile prevăzute de art. 184 alin. 1 C.p.p.);

- psihologia judiciară (aceasta furnizând informații despre psihologia subiecților care participă la procesul penal).

1.3. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal român

Acestea sunt:

1. Constituția:

- art. 16: *„cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”;*

- art. 23: *„referitor la libertatea individuală și siguranța persoanei care sunt inviolabile”, cuprinzând și reglementări amănunțite despre reținere și arestare ca măsuri procesual penale;*

- art. 27 alin. 1 – referitor la inviolabilitatea domiciliului.

---

²² I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p.24.